

Joonas Riikonen

Kaikesta Osallinen

Ihmisyiden ja elämän persoonallista
olemusta etsimässä

KAIKESTA OSALLINEN

"On yhtä ateistista kieltää Jumalan olemassa-
olo kuin myöntää se" ~ Paul Tillich

Joonas Riikonen

KAIKESTA OSALLINEN

**IHMISYYDEN JA ELÄMÄN
PERSOONALLISTA OLEMUSTA ETSIMÄSSÄ**

© 2017 Joonas Riikonen

Kustantaja: BoD™ – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-318-939-3

SISÄLLYS

ESIPUHE 7

1 JOHDANTO 11

Elämän ydintä etsimässä – johdatus aiheeseen 11

Rakkauden paradoksi 23

Raamatun sana ja Jumalan Sana 35

2 IHMISOLEMUS LUODUSSA MAAILMASSA 54

Luominen ja lankeemus – ihmisyyden olemusta etsimässä 54

Synti ja vieraantuminen ihmisenä olemisesta 64

Ihmisenä olemisen ahdistus 71

Inhimilliset tunteet ja niiden merkitys 82

3 LAKI JA EVANKELIUMI 96

Lain olemus, tehtävä ja käyttö 96

Jumalan kokonaisvaltainen pelastussuunnitelma – Mitä on evankeliumi? 109

Armon ja tekojen välisen jännitteen uudelleentulkintaa 114

Ristinkuoleman ja evankeliumin tulkinta häpeän kontekstissa 133

Syyllisyysteologisesta paradigmasta kohti häpeän teologiaa 149

Nähdyksi tuleminen ja Jumalan kasvoilta kätkeytyminen 162

4 KÄRSIMYKSEN ONGELMA JA UUTTA LUOVA RAKKAUS 168

Kärsimys ihmiselämän suurimpana arvoituksena 168

Kärsimys, häpeä ja ristin teologia 180

Rakastava persoona ja ihmisarvo moraalin ytimessä 187

Usko on rakkauden edellytys 202

5 HENGEN TODELLISUUS JA IHMISEKSI TULEMINEN 208

Inhimillisen elämän hengellinen ulottuvuus 208

Rakastava Jumala ja ihmisen vääristynyt jumalakuva 235

Inkarnaatio Jumalan olemuksen ja ihmisen arvon ilmentäjänä 256

6 KESKINÄISEN YHTEYDEN MERKITYS JA LUONNE 271

Yhteisöllisyyden merkitys ihmiselämän kannalta 271

Sana tulee lihaksi vain Kristuksen ruumiissa 289

Jumalan lapsen vapaus ja yhteydessä eläminen 299

Keskeneräinen ihmisyyys ja kohtaamisen haasteet 305

Ihmiselämän kertomuksellinen luonne 318

KIRJALLISUUS

325

ESIPUHE

Tämä kirja syntyi hieman yllättäen. Yleensä ennen kirjan kirjoitusprosessin aloittamista on jokseenkin tarkasti selvillä, mitä kirja tulee sisältämään. Tämä kirja on ollut sen suhteen poikkeus, sillä kirjan idea on hahmottunut vasta kirjoitusprosessin myötä. Sen sisältö ei kuitenkaan ole syntynyt tyhjästä, vaan takana on ollut paljon pohdintaa, lukemista ja elämän kokemuksia. Alun perin tarkoitukseni oli ainoastaan jäsenellä omia ajatuksiani, kunnes lopulta huomasin, että olenkin kirjoittamassa kirjaa.

Kirjani kautta haluan tarjota lukijalle mahdollisuuden tarkastella kriittisesti omia käsityksiään ihmisenä olemisesta, Jumalasta ja olemassaolosta yleensä. Taustalla on ajatus, että jokaisella on oikeus löytää kokonaisvaltaisesti ihmisen kohtaava, rakastava ja vastavuoroinen *Sinä*. Jokaisella on myös oikeus löytää syvempi yhteys lähimmäiseensä ja omaan sisimpäänsä. Jokaisella on siis oikeus ilmaista tunteitaan, ajatuksiaan ja kokemuksiaan turvallisessa ympäristössä.

Olen hyvin tietoinen kirjani rajoitteista. Sen julkaiseminen omakustanteisena on tarkoittanut muun muassa sitä, ettei tekstin kieliasu ja sisältö ole käynyt kokonaisuudessaan läpi ammattimaista tarkistusta. Siksi kirjan kieliasussa ja tekstin rakenteessa on väistämättä puutteita, ja teksti on paikoitellen hieman jäsentymätöntä, sillä suurin osa kirjan oivalluksista on tullut vasta kirjoitusprosessin loppuvaiheessa. Olen myös tietoinen niistä ongelmista, jotka liittyvät kirjan laajan tematiikkaan. Yhdessä teoksessa on hyvin hankalaa käsitellä kokonaisvaltaisesti inhimillisen elämän keskeisimpiä osa-alueita. Siksi olenkin keskittynyt vain niihin näkökulmiin, jotka olen kokenut kirjan ydinsanomana kannalta kaikista oleellisimmiksi. Kaikesta huolimatta uskon siihen, että tekstin keskeneräisyys ei ole este ydinajatukseni ja oivalluksieni ymmärtämiselle. Pikemminkin juuri keskeneräisyys on välttämätöntä ajattelun, kriittisyyden ja pohdiskelun jatkumiselle. Olkoon tämä kirja hyvä esimerkki siitä, ettei inhimillistä keskeneräisyyttä tarvitse kätkeä tai kieltää. Olen onnistunut tavoitteessani, jos tämä teos herättää enemmän rakentavia kysymyksiä kuin

antaa lopullisia vastauksia. ”Kysyvä ei tieltä eksy”, kuuluu vanha suomalainen sananlaskukin. Kirjan ensisijainen tarkoitus on siis antaa virikkeitä itsenäiseen ajatteluun ja pohdiskeluun.

Toivon, että tämä kirja voisi lisätä lukijan ymmärrystä kristillisestä uskosta ja ihmisestä riippumatta siitä, mitkä ovat lukijan tulkinnalliset lähtökohdat. Kirjan tehtävänä ei ole antaa yleisesitystä kristillisestä uskosta, vaikka se palvelee varmasti sitäkin tarkoitusta. Sen sijaan pyrin ymmärtämään ihmisyyden suhdetta transsendenttiin todellisuuteen persoonallisen suhteessaolon kautta; jumalallinen ja inhimillinen olemassaolo on läpikotaisin persoonallista. Kirja sopii varmasti niin kirjan teemoista kiinnostuneelle maallikolle kuin pitkänlinjan teologillekin, ja tarjoaa uudenlaista perspektiiviä teologisiin sekä ihmiselämää koskeviin filosofisiin kysymyksiin. Teologinen asiantuntemus ei sinänsä ole välttämätöntä kirjan lukemista varten, tarvitaan vain ripaus uteliaisuutta. Ennen muuta haluan korostaa, ettemme saa kadottaa kristillisen sanoman paradoksaalisuutta: voima on (näennäisessä) heikkoudessa. Elämän paradoksaalisuuden ymmärtämisen kautta avautuu tämänkin kirjan sanoma.

Tätä kirjaa kirjoittaessani olen kokenut olevani etuoikeutetussa asemassa. Teologisten opintojeni myötä ja niiden ohessa olen saanut lukea valtaisan määrän hyviä kirjoja. Lisäksi olen myös saanut oppia paljon lukuisten kohtaamisten ja keskustelujen kautta. Puolestaan kärsimyksen kautta olen oppinut tuntemaan entistä paremmin omia tarpeitani ja sitä, mikä elämässä on tärkeää.

Yksi tämän kirjan kirjoittamiseen liittyviä etujani on ollut tietynlainen vapaus. Vaikka minut on kastettu luterilaisen kirkon jäseneksi, en ole kokenut tarvetta sitoa itseäni väkisin luterilaiseen teologiaan enkä mihinkään muuhunkaan kristilliseen traditioon, mutta toisaalta minun ei ole tarvinnut myöskään irtisanoutua kirkkojen tulkintaperinteestä. Koen, että minulla on ollut vapaus hyödyntää koko kristillistä perinnettä ja teologista ymmärrystä varsin luovalla tavalla.

Näin ollen tekstissäni yhdistyvät monet menneen ajan ja nykyajan teologit ja ajattelijat sekä heidän asiantuntemuksensa. Tämän lisäksi lähestyn kirjassani ydinkysymyksiä erilaisista tulkintahorisonteista ja näkökulmista yrittäen samalla välittää kristillisestä uskosta mahdollisimman eheää kokonaiskuvaa. Jos minulla ei kuitenkaan olisi mitään uutta ja oi-

valtavaa kirjoitettavaa aiheesta, ei minun olisi kannattanut tätä kirjaa koskaan edes kirjoittaa. Ainakin siitä olen varma, että tämän kirjan ajatukset antavat uudenlaista näköalaa kristilliseen teologiaan, hengellisyyteen sekä inhimilliseen elämään yleensä.

Tarkoitukseni ei ole ollut kirjoittaa kaiken kattavaa kokonaisteoriaa, jonka avulla kaikki ongelmat ratkeaisivat. Useita aihepiirejä käsittelen vain pintapuolisesti tai jostain tietystä näkökulmasta, minkä vuoksi monet olennaiset näkökannat jäävät kokonaan käsittely ulkopuolelle. Toisaalta tämän kirjan keskeinen tarkoitus onkin ollut tarjota uusia tai vähemmälle huomiolle jääneitä näkökulmia elämän syvimpiin kysymyksiin. Ylipäätään olen pyrkinyt ottamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisen näkökulman elämään, jotta sivuuttaisi inhimillisen todellisuuden moniulotteisuutta. Olen kuitenkin halunnut säilyttää nöyrän suhtautumisen tämän kirjan aihepiirejä kohtaan. Se on paradoksaalisesti mahdollistanut juuri ne asiat, joita olen pyrkinyt tämän kirjan kautta välittämään: vuorovaikutus, kohtaaminen, osallisuus, yhteys ja rakkaus. Ne tekevät olemassaolon absoluuttisina perustuksina tilaa kaikelle inhimilliselle vajavaisuudelle, keskeneräisyydelle ja tietämättömyydelle. Kaikesta huolimatta, jokainen kirja pelkistää aina todellisuutta, niin myös tämä. Kirja on parhaimmillaankin vain hapuileva yritys tavoittaa ja ymmärtää ihmiselämän mysteeriä. Pidän varsin todennäköisenä sitä, että jo parin vuoden kuluttua oma ajatteluni on ainakin jonkin verran muuttunut ja mennyt eteenpäin tämän kirjan sisällöstä. Olisin jopa huolestunut, jos ajatteluni olisi silloin samassa vaiheessa kuin nyt.

Nöyryys ei silti tarkoita sitä, että pitäisi nöyristellä. Tämän kirjan suhteen olen ollut myös varsin kunnianhimoinen. Ajattelen, että emme ole riittävästi ymmärtäneet inhimillisen olemassaolon kokonaisuutta ja syvyydestä. Olen pyrkinyt löytämään jotain siitä inhimillisen elämän ytimestä, joka on kätkeyty siihen itseensä. Elämän täytyy olla jotain syvempää, kiehtovampaa, jännittävämpää, eloisampaa, todellisempaa ja ihmeellisempää kuin mitä pinnallinen todellisuutemme meille uskottelee. Uskon, että inhimillisen elämän voi kokea kokemuksellisesti rikkaana matkana, joka paljastaa itsestään jatkuvasti jotain uutta ja ihmeellistä. Mutta mitä syvempi elämä oikeastaan on ja mitä se merkitsee? En ole siitä täysin varma, mutta yhdestä asiasta olen varma: elämä on pohjimmiltaan jotain hyvin ihmeellistä.

Tämän kirjan syntymiseen ovat vaikuttaneet käytännössä kaikki ne ihmiset, joiden kanssa olen ollut aktiivisesti tekemisissä korkeakouluopiskeluvuosieni aikana. Erityisesti haluan kiittää Gersonia, Mikaelia, Juhaa, Mikkoa ja Peteriä, joiden kanssa olen saanut viettoja viikoittain aikaa hengellisen solun (pienryhmän) merkeissä. Kiitokset menevät myös teologisen osaston opettajilleni, prof. Lauri Thurénille ja lehtori Jouko Kiiskille, jotka ovat kommentoineet käsikirjoitustani. Suuresti kiitollinen olen myös Leena-Mari Pesoselle sekä veljelleni Samulille, jotka auttoivat minua kielen korjaamisessa. Veljeni oli suuri apu, kun hän tarkasti lopullisen käsikirjoituksen kieliasun kokonaisuudessaan ja auttoi siten tekstin saattamisessa lopulliseen muotoonsa.

Erityisen kiitollinen olen prof. Paavo Kettuselle, jonka häpeäteologisella tutkimuksella on ollut huomattava vaikutus oman ajatteluni ja kirjani ydinajatuksen muotoutumisessa. Toivottavasti kaikki edellä mainitut pääsevät myös lukemaan tämän kirjan. Parhaimmillaan tämä kirja voi olla uuden teologisen vallankumouksen alku. Vähimmillään se on hapuilleva yleisesitys omista teologis-filosofisista pohdinnoistani. Hartain toiveeni kuitenkin on, että tämä kirja voisi todella koitua siunaukseksi lukijalleen tavalla tai toisella.

Joensuussa syyskuussa 2016,

Joonas Riikonen

Olen tehnyt tähän toiseen painokseen muutamia pieniä muodollisia ja kielellisiä korjauksia.

Joensuussa syyskuussa 2017,

Joonas Riikonen

1 JOHDANTO

Elämän ydintä etsimässä – johdatus aiheeseen

Kristinuskon vaikutuksesta on historian aikana syntynyt valtava määrä kirjallisuutta, kevyestä hengellisestä lukemistosta alkaen aina raskaisiin dogmatiikan yleisesityksiin asti. Erilaisia kristinuskon tulkintoja ja tarkastelunäkökulmia on runsaasti.

Jotkut koettavat muodostaa tyhjentävää selitystä maailman metafyyisistä luonteesta ja pyrkivät rakentamaan monimutkaisia filosofisia teorioita tai teologisia oppijärjestelmiä Jumalasta, ihmisestä ja todellisuudesta. Puolestaan toiset väittävät perimmäisen todellisuuden (Jumalan) olevan niin käsittämätön ja salattu, ettei siihen liittyviin kysymyksiin kannata edes syventyä, sillä emme kuitenkaan voisi löytää vastauksia niihin. Mielestäni molemmissa päättelytavoissa mennään helposti harhaan. Rationaaliset dogmit ja älylliset hyveet saattavat olla ihmiselle tietoteoreettisesti mielekkäitä konstruktioita, mutta niiden todellinen arvo inhimillisen elämän näkökulmasta on hyvin rajallinen. Toinen ääripää vaikuttaa vuorostaan liian helpolta yritykseltä paeta elämän epävarmuutta ja suuria kysymyksiä moniulotteisen todellisuuden edessä.

Kristillinen teologia on kohdannut historiansa aikana useita haasteita ja ajattelutapoja. Yksi merkittävin muutos kristillisen ajattelun kannalta tapahtui Immanuel Kantin filosofian aikaansaaman tietoteoreettisen muutoksen myötä 1800-luvulla, jolloin klassinen metafysiikka joutui voimakkaan kritiikin kohteeksi. Klassinen metafysiikka sisälsi ajatuksen todellisuuden kokonaisuudesta, joka on objektiivisesti rakentunut ja ihmis-

järjen tavoitettavissa. Se mahdollisti todellisuuden tarkastelun objektiivisena ja loogisena kokonaisuutena, jonka yhtenä dimensiona oli hyvyys. Hyvyys katsottiin perustuvan olevaisen rakenteeseen, minkä vuoksi olevaisen tuntemus nähtiin samalla antavan tietoa objektiivisesta moraalisesta todellisuudesta. Ihmisolemuksen toteuttaminen edellyttää näin ol-
len tietoa siitä, mitä ihminen objektiivisesti on.

Klassisessa metafysiikassa korostettiin *intellektiä*¹ ohi tahdon, minkä vuoksi yleisesti ajateltiin, että ihminen toimii oikein, kun hän vain oppii tuntemaan olevaisen objektiivisen rakenteen. Vasta myöhäiskeskiajalla nominalistien (mm. Duns Scotus, William Ockham) myötä käsitys järjen kyvyn ensisijaisuudesta murtui ja ajateltiin, ettei tahto ole väistämättä sidottu intellektin osoittamaan hyvään, vaan ihminen voi tiedostamansa hyvän sijasta tahtoa myös paha. Kanttilainen tietoteoria hallitsi filosofista ajattelua 1800-luvulta lähtien, jolloin teologia alkoi irtautua metafysiikasta. Kanttilaisen tietoteorian mukaan ihmisellä ei ole kykyä tavoittaa empiirisesti havainnon kohteena olevan olion olemusta ja objektiivista rakennetta. Tämä johti siihen käsitykseen, että teologian tarkoituksena ei ole esittää propositionaalisia eli tosiasiallisia väitteitä todellisuudesta luonnontieteiden tavoin. Myös klassinen etiikka, jonka mukaan objektiivisesta hyvästä voidaan saada tietoa ymmärryksen avulla, joutui kritiikin kohteeksi.²

Sekä klassisessa että modernissa filosofis-teologisessa ajattelussa on omat hyvät ja huonot puolensa. Esimerkiksi klassinen metafysiikka sisälsi liian kapea-alaisen ymmärryksen ihmisen ja moraalin olemuksesta. Klassisen metafysiikan ydinongelma selittyy pitkälti sen yksipuolisella tietoteorialla, joka ei tee oikeutta ihmismielen subjektiiviselle ja konstruoivalle luonteelle. Siksi klassiseen metafysiikkaan sitoutunut kristillinen dogmatiikka epäonnistuu: dogman lauseet perustuvat objektivoivalle, metafyyksiselle kielelle, eivätkä siten koskaan tavoita kristillisen uskon ydintä, joka on luonteeltaan henkistä ja persoonallista.

Kantin näkemys tietoteorian luonteesta vaikuttaa uskottavammalta sen suhteen, että ihminen ei koskaan voi tarkastella todellisuutta täysin

¹ Tässä yhteydessä sanalla *intellekti* viitataan ihmisen ymmärrykseen. Sisällöltään *intellekti* ei siis ole täysin rinnastettavissa järkeen, vaan klassisessa metafysiikassa sen ulottuvuus on pikemminkin henkinen eli *intellekti* on sisäiseen ymmärrykseen viittaava käsite.

² Ks. Martikainen 1999, 12–17.

objektiivisesti, vaan mukana on aina oman mielemme rakenteet, joiden kautta tulkitsemme (aktiivisesti) todellisuutta. Jälkikanttilainen tietoteoria on kuitenkin johtanut ihmismielestä riippumattoman metafyyssisen – kuten teologisen ja moraalisen kielen viittaaman – todellisuuden kieltämiseen. On itsestäänselvyys, ettei ihminen voi koskaan tarkastella todellisuutta täysin subjektiivisen mielensä ulkopuolelta, mikä implikoi jo sitä, että perimmäinen todellisuus on väistämättä mukana ihmisessä ja toisin päin. Ei varmasti ole sattumaa, että 1800-luvulla Kantin tietoteorian myötä kiinnostus todellisuutta konstruoivaa ihmismieltä kohtaan kasvoi, minkä seurauksena useat ihmismieltä tutkivat tieteenalat saivat alkunsa. Yhtenä merkittävimpänä uutena tieteenalana voidaan pitää psykologiaa. Psykologiset teoriat ovat vaikuttaneet teologisessa kontekstissa erityisesti *pastoraalipsykologian*³ syntymiseen 1900-luvun ensimmäisillä vuosikymmenillä.

Pastoraalipsykologia on teologian ala, joka pyrkii ottamaan huomioon kirkon uskontradition, ihmisen ja yhteiskunnan todellisuuden sekä psykologisen näkökulman ihmiseen. On syytä huomata, että tämän kirjan lähestymistapa on monessa mielessä nimenomaan *pastoraalipsykologinen*. Läpi kirjan korostan sitä pastoraalipsykologista näkökantaa, että Raamattu, hengellinen todellisuus ja uskon totuudet eivät ole ymmärrettävissä tai omaksuttavissa ilman kontekstisidonnaisuutta ja ihmistenvälistä suhdetasoa. Mielestäni psykologinen (syvyyopsykologinen, psykodynaaminen) tietämys ihmisestä sisältää ulottuvuuksia, joita systemaattinen teologia ei voi sivuuttaa.

Kristillinen itseymmärrys lähtee väistämättä liikkeelle ihmisestä, sillä emme pääse subjektiivisen todellisuutemme ulkopuolelle muutoin kuin itsetietoisuutemme kautta. Psykologiset teoriat ihmismielen rakenteista

³ Pastoraalipsykologia on käytännöllisen teologian osa-alue, joka pyrkii samanaikaisesti ottamaan todesta sekä teologian että psykologian. Se ei vain hyödynnä ja käytä niitä apunaan, vaan se myös kehittää uutta teologista ja psykologista näkemystä. Pastoraalipsykologisen teorian ja käytännön muodostuksessa oleellisia näkökulmia ovat erityisesti kolme seuraavaa: 1) Ihmisen kokemustieto, joka nousee heidän elämässään kokemista sekä ilon ja toivon että kärsimyksen ja vastoinikäymisen todellisuudesta. 2) Kirkon uskontraditio, jossa ilmenee, miten usko Jumalaan on eri aikoina ilmennyt ja millaiseen elämään se on ohjannut ihmisiä 3) Se kulttuuris-yhteiskunnallinen tilanne, jonka keskellä ihminen elää. Ks. lisää Ketunen 2013, 261.

laajentavat huomattavasti ymmärrystämme ihmisenä olemisesta. Esi-merkiksi kehitys- ja sosiaalipsykologinen tietämys minuuden kehityksestä, ihmissuhteiden merkityksestä ja niiden vuorovaikutuksellisesta luonteesta, on avannut kokonaisvaltaisemman tulkintahorisontin ymmärtää inhimillistä elämää ja yksilön suhdetta transsendenttiin. Siksi psykologia on välttämätön aputiede teologialle.

On syytä tunnistaa myös se, ettei ihminen pelkisty ainoastaan teologiseen tai psykologiseen todellisuuteen, kuten käytännöllisen teologian professori Paavo Kettunen huomauttaa tästä sielunhoidon kontekstissa:

Ihmistä voidaan siis tarkastella metodisesti psykologisesta tai teologisesta näkökulmasta ja tavoittaa silloin jotain olennaista ihmisenä olemisesta. Kumpikaan tieteenala ei sen sijaan voi väittää pystyvänsä sanomaan kaikkea olennaista ihmisenä olemisesta. Ihmistä ei voida ontologisesti redusoida sen enempää teologiaan kuin psykologiaankaan. Sielunhoidon kannalta tämä merkitsee, ettei esimerkiksi eksistentiaalisia ja moraalisia kysymyksiä voida lähestyä vain joko niiden emotionaalisesta alkuperästä tai tarkastella vain uskonnollisina ilmiöinä. Ne ovat samanaikaisesti molempia.⁴

Kristillinen ajattelu hyödyntää (pastoraali)psykologista lähestymistapaa useimmiten vain sielunhoidon teorioita ja käytänteitä muodostaessaan. Pidän tätä rajoittuneisuutta hyvin ongelmallisena ja väitänkin, että sielunhoidon teorioiden ihmiskäsitys sisältää huomattavasti kokonaisvaltaisemman ja realistisemman kuvan inhimillisestä olemassaolosta kuin se (opillinen) kokonaisteologia, jonka varaan ihmis- ja jumalakäsitys sekä hengellisyyden harjoittaminen ovat länsimaisessa kristillisessä seurakuntakulttuurissa rakentuneet.

On myös mielekästä olettaa, että kristillinen ihmiskäsitys tulkitsee kokonaisvaltaisimmin ihmistä fyysisenä, sosiaalisena, psyykkisenä ja hengellisenä olentona.⁵ Mielestäni juuri kristillinen ihmiskäsitys voi tarjota kokonaisvaltaisimman ymmärryksen ihmisestä psykofyysis-hengellisenä kokonaisuutena. Uskon, että Jumalan rakkauden valossa voimme

⁴ Kettunen 2013, 41.

⁵ Teologiaa ei voi – eikä tule – harjoittaa erillään muista tieteenaloista, vaan teologian on oltava jatkuvassa vuorovaikutuksessa muiden tieteenalojen kanssa, kuten teologian tohtori Wybe Zijlstra (1995, 347) toteaa.

hyvin erityisellä tavalla nähdä ihmiselämän merkityksellisenä ja ihmisen ainutlaatuisena ja arvokkaana persoonallisena olentona.⁶ Ihminen ei ole redusoitavissa tasalaatuiseseen ykseyteen eikä dualistisesti kahteen toisiinsa sovittamattomaan osatekijään. Sen sijaan ihminen muodostuu useasta toisiinsa palautumattomasta ulottuvuudesta, jotka kuitenkin toteutuvat vain keskinäisessä yhteistoiminnassaan ja muodostavat siten dynaamisen kokonaisuuden.⁷ Koska ihmisyyksilön ainutlaatuisuus ja arvo tulevat selvimmin esille ihmisen psyykkis-hengellisessä ulottuvuudessa, lähestyn tämän kirjan eri aihe-alueita jatkuvasti pastoraalipsykologisesta perspektiivistä käsin.

Kristilliset uskontulkinnat eivät ole mielestäni antaneet riittävässä määrin tilaa monelle tärkeälle ihmisyyden piirteelle, varsinkaan keskenäisyydelle, joka on jatkuvasti läsnä kaikessa inhimillisessä olemisessamme. Inhimilliselle keskeneräisyydelle ei ole riittävästi tilaa myöskään muissa uskonnoissa, koulussa, työpaikalla, ystävien kesken tai edes perheen parissa. Kukin omalla tavallaan – kuten media, politiikka, urheilu ja viihde – suorastaan halveksuvat inhimillistä keskeneräisyyttä. Olemme oppineet kätkemään keskeneräisyytemme, sillä keskeneräisyydellä ei pärjätä koulussa, työpaikalla, seurakunnassa, politiikassa, urheilussa tai median edessä eikä sille useinkaan ole tilaa ystävien tai edes perheen keskuudessa.

⁶ Laajemmin ajateltuna, näen kristillisen ajattelun välttämättömänä ehtona inhimillisen todellisuuden ymmärtämiseksi nimenomaan siitä syystä, että kristillinen viitekehys vastaa ihmisen koko olemassaoloa koskeviin kaipauksiin. Näitä kaipauksen kohteita ovat mm. halu olla osa jotain suurempaa kokonaisuutta (yhteisöllisyys, elämän narratiivisuus), nähdä (rakastetuksi) tuleminen tai kaipaus kokea inhimillisen olemassaolon ylittävää merkitystä elämässä. Kristillinen usko tukee myös sellaisia ihmisen sisäisiä pyrkimyksiä, joihin liittyvät esim. uuden luominen, vapaus ja mystiikka (elämän mysteeriluonne).

⁷ Erityisesti filosofi Lauri Rauhala (1914–2016) tuli tunnetuksi ihmisen ainutlaatuisuuden, moniulotteisuuden ja henkisyiden puolestapuhujana. Rauhalan mukaan ihmisen erottaa eläimestä tajunnan henkinen taso, jonka hän erottaa psyykeen tasosta. Psyykkisellä tasolla koetaan ja tajutaan jotakin, kuten tuntemuksia, aistimuksia, ärsykejä ja elämyksiä, mutta vasta henkinen taso mahdollistaa niiden kokemisen *jonakin*, merkityksellisinä, kielellisesti ilmaistuvina ilmiöinä, mikä on ominaista vain ihmiselle. Ihmisen ainutlaatuisia piirteitä ovat mm. ajallinen kehkeytyminen, tajunnan intentionaalisuus, tajunnan selkeysasteet (tiedostamaton-tiedostettu), eettisyys, suhde pyhyyteen ja kauneuteen sekä uskon mahdollisuus. Ks. esim. Rauhala 2009, 140–297; 336–337.

Yhtenä aikomuksenani on kääntää tämä ”totuus” päälaelleen: kesken­eräisyys on meidän suurin vahvuutemme, sillä juuri se mahdollistaa rak­kauden vastaanottamisen sekä siihen perustuvan yhteyden syntymisen. Kesken­eräisyys mahdollistaa omaksi persoonaksi tulemisen ja ihmiselä­män vivahteikkaan syvyyden kokemisen. Inhimillinen kesken­eräisyys ei siis ole jotain, mistä tulisi päästä eroon. Se on persoonallisen olemassa­olon ydintä, yksilöllisen kasvun edellytys, luovuuden lähtökohta ja to­dellisen rakkauden mahdollistaja. Emme voi myöskään pitää päämääriä tärkeämpinä kuin itse matkaa, sillä muutoin kesken­eräisyys menettäisi merkityksensä ja siitä tulisi välttämätön paha, josta vain pitäisi päästä eroon mahdollisimman nopeasti. Matkan varrella tärkeintä on kuitenkin kasvu, joka on mahdollista vain kesken­eräisenä. Kesken­eräisyys on vält­­tämätön edellytys aidolle luovuudelle eli uuden syntymiselle (kasvulle) ja matkan jatkumiselle.

Ihmiskäsityksen rajoittuneisuus on siis mielestäni ollut yksi suurim­ista klassiseen teologiaan kuuluvista ongelmista. Ihmiskäsitys heijastaa aina myös jumalakuvaamme eli sitä, millaisena koemme ja näemme ikui­sen *Sinän*, sillä ne ovat jatkuvasti vuorovaikutuksessa keskenään.⁸ Siksi klassisen teologian ongelmat koskevat niin ikään kristillisen jumalakäsi­tyksen luonnetta. Yksi tämän kirjan perustavista lähtökohdista onkin se, että mitä enemmän ymmärrämme ihmistä psykofyysis-hengellisenä (ja henkisenä) kokonaisuutena, sitä enemmän hengellisyys rakentaa ja tukee myös ihmisen yksilöllisen minuuden kehitystä ja psyykkistä hyvinvoin­tia.

Puolestaan modernin teologian yhtenä suurimpana ongelmana näen sen jyrkän kriittisyyden kaikkea metafysiikkaa kohtaan. Miten *teologia*⁹

⁸ Läpi kirjan käytän monessa kohtaa Jumalasta käsitettä *ikuinen Sinä*, joka on peräisin Martin Buberin teologis-filosofisesta käsitteistöstä. *Ikuinen Sinä* kuvastaa mielestäni käsitteenä varsin oivallisesti Jumalan salattua, kohtaavaa ja persoonallisessa suhteessa todellistuvaa ole­musta. Käytän yleisesti käsitettä *Sinä* kuvaamaan vastavuoroista persoonaa, joka voi todel­listua mm. toisena ihmisenä, mielen sisäisenä objektina tai kokemuksena Jumalasta.

⁹ Teologia on mielestäni ensisijaisesti systematisoitua reflektointia, joka rakentuu kristillisen ajattelun ja inhimillisen todellisuuden väliselle vuorovaikutukselle. Modernin teologian isänä pidetty Friedrich Schleiermacher (1768–1834) esitti omana aikanaan mielenkiintoisen ajatuksen siitä, että teologia on lähempänä estetiikkaa kuin etiikkaa. Hänen mukaansa teo­loginen tieto on ennemminkin estetiikan tavoin luovaa näkemistä kuin käytännöllistä pi­täytymistä moraaliin.

Kristillisen uskon näkökulmasta kaiken keskuksessa näyttäisi olevan rakkaus, mutta mitä rakkaus lopulta on? Yhtäältä rakkaus on Jumalan perimmäinen olemus ja ihmeellinen paradoksi. Toisaalta rakkaus on ihmisen syvin tarve ja yksilön persoonallisen kasvun välttämätön edellytys. Inhimillisyyys, haavoittuvuus ja keskeneräisyys eivät ole epäpyhyttä, vaan aidon rakkauden edellytyksiä, jotka kuuluvat tosi ihmisyyteen. Rakkaus ei pelkisty ulkoisiin normeihin tai tekoihin eikä tiedollisesti omaksuttavaan totuuteen. Sen sijaan rakkaus on läpikotaisin persoonallista ja siksi sen syvin olemus kumpuaa luovuudesta, vapaudesta ja vuorovaikutuksesta. Rakkaus on ennen muuta osallisuutta, joka tulee todeksi kohtaamisen ja suhteessa olemisen kautta. Rakkauden – ja kaiken todellisen elämän – ytimessä on rakastava persoona. Ihmisenä olemisen maailmassa jäsentyy parhaiten persoonallisen ulottuvuuden kautta: koko todellisuus on pohjimmiltaan persoonallinen, minkä vuoksi inhimillinen elämä on olemukseltaan dialoginen ja vuorovaikutuksellinen kokonaisuus.

Kaikesta Osallinen on perinteiset teologiset raja-aidat ylittävä, kokonaisvaltaisesti inhimillistä elämää tarkasteleva teologinen puheenvuoro syvällisemmän ja kokonaisvaltaisemman kristillisen ihmis- ja jumalakäsityksen puolesta. Kirja haastaa kohtaamaan omat ennakkoluulot, valmiina opitut vastaukset sekä tunnistamaan oman ajattelun lähtökohdat ja kyseenalaistamaan itsestäänselvyydet. Kirjan tarkoituksena on saada lukija pohtimaan etenkin kahta kysymystä: mikä on ihminen ja mistä inhimillisessä elämässä on lopulta kyse?

BoDTM
BOOKS on DEMAND